

Friåret

Friår infördes den 1 februari 2002 som en försöksverksamhet i tolv kommuner fram till den 31 december 2004. I budgetuppgörelsen i september 2003 kom regeringen och samarbetspartierna överens om att friåret ska genomföras i hela landet från och med den 1 januari 2005 med samma villkor och omfattning som det pågående försöket, det vill säga totalt ca 12 000 platser. Det motsvarar knappt 0,3 procent av arbetskraften. Friåret ingår i totalramen för de arbetsmarknadspolitiska programmen 2005.

Med friår avses att en arbetstagare, i överenskommelse med sin arbetsgivare, under minst tre och längst tolv månader får ledigt från sin anställning under förutsättning att en arbetslös. Vikarien ska anställas med minst samma sysselsättningsgrad som den friårsledige hade. Arbetstagaren ska ha varit anställd hos arbetsgivaren under de senaste två åren. Den friårsledige får aktivitetsstöd med 85 procent av det belopp som skulle ha lämnats som arbetslöshetsersättning vid arbetslöshet.

En utvärdering efter försökets första tio månader visar att kvinnor, offentliganställda och personer utan högskoleutbildning är överrepresenterade bland de friårslediga medan personer inom bristyrken sällan tycks ta friårsledigt.¹ Andelen kvinnor var 71 procent och deltagarna återfanns framför allt i åldrarna 35–54 år. De friårslediga har i genomsnitt varit lediga i tio månader.

Vikarierna tycks ha haft en relativt stark position på arbetsmarknaden redan innan de påbörjade vikariatet. Den genomsnittliga tiden som vikarien varit registrerad som arbetssökande vid arbetsförmedlingen, i direkt anslutning till friårsvikariatet, var mindre än hälften så lång jämfört med den genomsnittliga tiden för övriga inskrivna. Utbildningsnivån var något högre än hos de friårslediga och medelåldern var lägre. Om de inte hade påbörjat vikariatet skulle de enligt IFAU:s (Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering) uppskattning ha varit arbetslösa hälften av den genomsnittliga tiden för en friårsledighet.

De friårslediga räknas i statistiken fortfarande som sysselsatta, men frånvarande från arbetet. De bokförs dock inte som reguljärt sysselsatta eftersom friårsledigheten definieras som ett arbetsmarknadspolitiskt program. Därmed påverkas inte heller måluppfyllelsen för den reguljära sysselsättningsgraden. Med det nuvarande regelverket bedöms friåret leda till en något lägre uppmätt arbetslöshet 2005. På längre sikt riskerar friåret leda till färre arbetade timmar och därmed lägre BNP.

¹ Se IFAU:s rapport 2003:7 "Friåret ur ett arbetsmarknadsperspektiv – delrapport 1".